

# Siguran seks – ne budi tako (HIV) pozitivan!



Foto: Simple Insomnia, Flickr

Svima je poznato kako su se prva veća žarišta HIV virusa pojavila unutar gej zajednica u SAD-u ranih osamdesetih, prvenstveno zbog visoke prenosivosti virusa analnim putem, kao i zbog komparativno većeg broja seksualnih partnera među muškom gej populacijom.

Manje je poznat katastrofalan efekt homofobne stigme koja je na direktne i indirektno načine isključila gej osobe iz zdravstvenog sustava i time pospješila širenje zaraze. HIV stigma mutirala je na različite načine, od iracionalnog straha od HIV pozitivnih osoba, do seksualizacije samog virusa.

Upravo zbog te stigme i danas asociramo gej muškarce s HIV-om, ali ne i sa sigurnim seksom – unatoč tome što češće koriste kondome i češće se testiraju od heteroseksualnih muškaraca. Uostalom, pionir modernog koncepta sigurnog seksa bio je gej muškarac, seksualni radnik, pisac i AIDS aktivist **Richard Berkowitz**, koji je zajedno s **Michaelom Callenom**, gej muškarcem i glazbenikom, 1983. izdao knjigu **How to Have Sex in an Epidemic: One Approach**. Riječ je prvoj publikaciji koja je agitirala za kondom kao sredstvo za sprječavanje prijenosa spolno prenosivih bolesti kod gej muškaraca.

Nažalost, ideja sigurnog seksa nije prošla tako glatko u gej zajednici. HIV se pojavio upravo u trenutku kada su LGBT ljudi, barem oni u urbanim sredinama, nakon desetljeća krvavih borbi napokon dobili priliku za dostojanstven život u kojem se mogu voljeti i seksati bez stida, kajanja, krivnje, cenzure i ormara.

Seksualna sloboda za mnoge je predstavljala ne samo tjelesni užitak, već oslobađanje vlastitog tijela od grča homofobije. Bio je to čin otpora prema homofobnom društvu koje je gej ljude stigmatiziralo prvenstveno zbog samog čina seksa, konkretno – analnog seksa. Ideja da postoji smrtonosni virus koji u najvećoj mjeri inficira gej muškarce, i to upravo u dijelu tijela najviše opterećenog stigmom, mnogima je bila psihički nepodnošljiva.

AIDS kriza bila je toliko velika i kompleksna (i mučna i kriminalna i inspirativna i dirljiva) da u ovom tekstu tu temu jedva možemo naćeti. Bitno je reći da je bolest pomela milijune života i traumatizirala milijune gej ljudi koji su preko noći lišeni svojih partnera, prijatelja, obitelji, čitavih zajednica. Homofobno društvo je likovalo, a vlast i zdravstveni sustav dopustili su da oboljeli umru sami, odbačeni od svijeta (osim nekolicine požrtvovnih, srčanih lezbijki koje su previjale rane, brisale guzice i pružale podršku u sitne sate – vječna im slava!).

*Foto: Rudy Grillo/The Lesbian, Gay, Bisexual & Transgender Community Center/Associated Press*

Bitno je spomenuti koliko toga smo izgubili dok smo se borili za goli život. Pokret za gej oslobodjenje je praktički iščeznuo zajedno s generacijom aktivista koja ga je predvodila. To je ostavilo otvorena vrata bogatim, utjecajnim i konzervativnim LGBT ljudima, čiji je glavni problem bio pitanje nasljedstva, pa su borbu za gej oslobodjenje, koja je bila dio šireg društveno fronta za emancipaciju svih ljudi, reducirali na uškopljeni civilni projektantizam i zagovaranje braka kao centralnog pitanja LGBT pokreta. Uspješno su nam prodali ideju asimilacije u buržoasko, heteronormativno društvo kao krajnji domet, dok su naša bogata povijest, politika, kultura i senzibilitet izbrisani i zamijenjeni uvredljivo banalnom idejom identiteta koji se svodi na to na koga ti se diže.

Zbog svega toga siguran seks jedno je od centralnih pitanja u životu svakog gej muškarca, ne samo zbog prevencije zaraze, nego i zbog generacijske stigme koja svjesno i nesvjesno definira kako doživljavamo sebe kao seksualna bića.

## Siguran seks – da, ali za koga?

Diskurs oko sigurnog seksa konstantno zasjenjuje živote i zdravlje HIV pozitivnih ljudi, dok ih društvo i dalje tretira kao kužne nesretnike koji ne zaslužuju nikakve zdravstvene usluge, poput **nedavnog slučaja** HIV pozitivnog mladića kojem je Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju u Lipiku uskratila liječenje. Ova mučna priča eskalirala je do sudske tužbe, a mladiću je u konačnici dosuđeno bijednih 3500 eura odštete, što sigurno neće sanirati psihičku štetu uzrokovanu šikaniranjem od strane zdravstvenog sustava.

Nizak status mentalnog zdravlja unutar zdravstvenog sustava, kao i šireg društva, notorna je činjenica. Mnogo je uzroka za takvo stanje, od kapitalističke ideje javnog zdravstva kao troška koji treba reducirati (što koči širenje koncepta zdravlja), do individualističke “etike” koja u mentalnoj bolesti vidi karakternu manu umjesto ozbiljni zdravstveni problem. Stigma oko HIV-a/AIDS-a samo je konačni okretaj ključa u

dvostrukoj bravi ormara u kojem su pritvoreni HIV pozitivni gej muškarci.

U Hrvatskoj je popularno misliti da svaka osoba slobodno bira želi li ostati u ormaru jer nas to oslobađa odgovornosti da se na bilo koji način angažiramo oko tuđeg života. Međutim, kada je riječ o tome trebaju li HIV pozitivni ljudi otkriti seksualnim partnerima svoj HIV status, pravo na izbor i privatnost pretvaraju se iz apsolutnih vrijednosti u egzistencijalnu prijetnju, čak i nešto što bi trebalo kriminalizirati. Kada je naše dupe u pitanju, moralni principi troše se brže toalet papira.

Naravno, nitko slobodno ne bira život u strahu, paranoji i skrivanju. Ormar nije izbor, već cinična gangsterska ucjena: tvoja sloboda ili tvoj život! A principi slobode izbora i prava na privatnost koji nisu u djelotvornom balansu s vrijednostima poput solidarnosti i pravde, nemaju što ponuditi gej ljudima osim trulog statusa quo u kojem ostaju građani drugog reda, dok HIV pozitivni osobe ostaju na milost i nemilost institucija poput Specijalne bolnice u Lipiku. U pravnom sporu s tom institucijom diskriminirani mladić ne bi izvojevao pobjedu bez da je prije toga nije u određenoj mjeri iskoračio iz svoje privatnosti. Pravnog spora ne bi ni bilo, kao što ga nema za mase onih koji nisu u stanju napraviti taj iskorak.

## **Undetectable = Untransmittable**


No, vratimo se na pitanje sigurnosti u seksu. Ukoliko osoba zna da ima HIV, a ne liječi se, riječ je o namjernom širenju zarazne bolesti. Oko toga se svi slažemo. (Osim ako virus u pitanju nije HIV već SARS-CoV-2. Onda je naše bogom dano pravo da kašljemo smrtonosni virus u tuđu facu bitnije od tuđeg prava na život.) Međutim, većina ljudi koji su svjesni da su HIV pozitivni se liječe – ukoliko im zdravstveni sustav to omogućuje – a moderni lijekovi mogu potisnuti razinu virusa u krvi do te mjere da je on doslovce neprenosiv (pa makar HIV pozitivna osoba svršila u vas bez zaštite).

Dok je farmakološki napredak ostvaren u zadnjih 30+ godina revolucionaran, borba protiv stigme jedva se pomaknula s mrtve točke. Upravo zato i dalje prevladava mišljenje da HIV pozitivni ljudi imaju – ako već ne zakonsku – barem moralnu obvezu otkriti svoj HIV status seksualnim partnerima. Međutim, malo tko je zainteresiran za njihovo psihičko zdravlje. Konstantno seksualno i emotivno odbijanje traumatizirajuće je za HIV pozitivne ljude i često uzrokuje razne depresivno-anksiozne simptome, kao i veći rizik od suicida. Nažalost, nije ni potrebno otkriti svoj HIV status da bi došlo do odbijanja. Scrolajući Grindrom, brzo ćemo uočiti izraze poput “bitno je da si zdrav/ja sam zdrav, budi i ti,” koji funkcioniraju kao eufemizmi za HIV. Posebno je perfidna fraza “clean guys only/samo čisti dečki,” čime se implicira da su HIV pozitivni ljudi na neki način prljavi.

*Brojne kampanje tretirale su HIV pozitivne ljude kao strašila ili čak zvijeri (na fotografiji: kampanja francuske organizacije AIDES / Erik Vervroegen)*

Da rezimiramo: mentalno zdravlje je zdravlje, a siguran seks podrazumijeva i sigurnost od diskriminacije. A jedini zdravstveni rizik u seksualnom odnosu s HIV pozitivnom osobom koja ima **nemjerljivu količinu virusa u krvi** je onaj po njeno mentalno zdravlje. Metoda zaštite je mnogo, od kondoma do **PrEP-a**. Nitko nema inherentno “pravo” znati tuđi HIV status, kao što nema pravo znati je li netko dijabetičar ili pati od depresije.

Istovremeno, dok ne dođemo do lijeka koji će okončati epidemiju, zauzimanje za sebe u javnom prostoru najefektniji je način borbe protiv stigme. Iste stigme koja otežava HIV pozitivnim ljudima da budu otvoreni oko svog zdravstvenog statusa – ako ih već nije toliko uplašila da se ni neće ići testirati. Ne postoji jednostavan moralni princip koji može raspetljati ovaj paradoks. Bili mi gej, HIV+, žrtve nasilja ili njihovi prijatelji i obitelji, svatko ponaosob odgovoran je za vlastito djelovanje, ali i nedjelovanje.

Posljedice nedjelovanja američke vlade za vrijeme prve faze AIDS krize  bile su rubno genocidne. Glasnogovornik **Ronalda Reagana otvoreno se rugao** mrtvima, a njegov šef nije se udostojio izgovoriti akronim AIDS sve do 1985., četiri godine nakon izbijanja epidemije. Geslo njegove administracije komotno je moglo biti: dobar peder je mrtav peder. Na zločinačku tišinu institucija i političara gej muškarci u SAD-u odgovorili su vlastitim sloganom, koji bi nam i danas trebao biti nit vodilja za borbu protiv HIV stigme, epidemije usamljenosti među gej muškarcima, kao i perfidne politike asimilacije u heteronormativno društvo: Tišina = Smrt.

*Tekst je nastao uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije temeljem Programa ugovaranja novinarskih radova u elektroničkim publikacijama.*

*Stajališta iznesena u ovom članku ne odražavaju nužno stavove portala Voxfeminae.net.*

---

### Pročitajte i ostale tekstove temata:

- **Chemsex – najkontroverznija tema unutar gej populacije**
- **Sigurniji seks bez krivnje, stida i straha**

# LGBTIQ

# mentalno zdravlje

# seksualnost

# zdravlje

## Viktor Zahtila

